

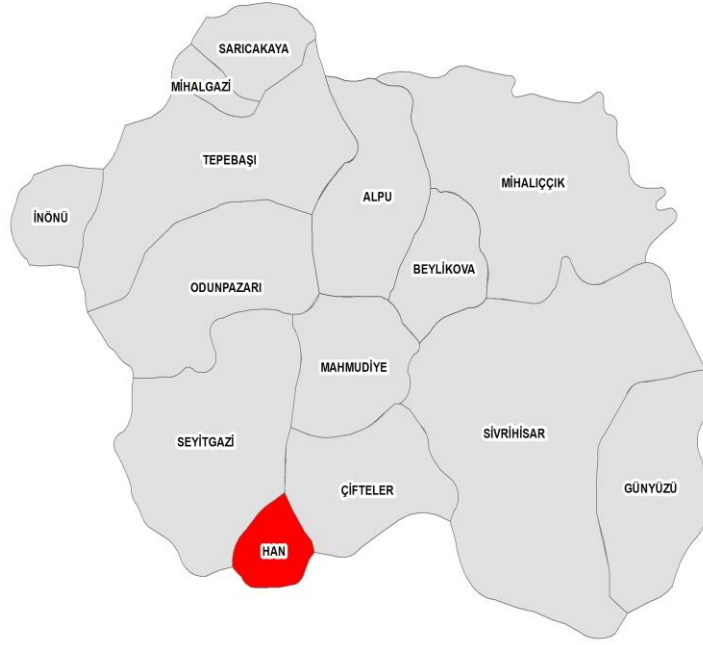
HAN

Kasım 2012

İçindekiler

1. GENEL GÖRÜNÜM	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.1. <u>Coğrafya ve İklim</u>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.2. <u>İdari Yapı</u>	4
1.3. <u>Tarih</u>	4
1.4. <u>Nüfus</u>	4
1.5. <u>Sosyal Yapı</u>	6
1.5.1. <u>Eğitim</u>	6
1.5.2. <u>Sağlık</u>	7
2. EKONOMİK GÖRÜNÜM	7
2.1. <u>Genel</u>	7
2.2. <u>Tarım</u>	8
2.4. <u>Çevre</u>	9
2.5. <u>Turizm</u>	9
3. İLÇE GÖRÜŞLERİ	100
3.1. <u>İlçedeki Potansiyellerle İlgili İlçenin Görüşleri</u>	10
3.2. <u>İlçeye Özgü İhtiyaçlar ve Sorunlar</u>	10
3.3. <u>İlçede Yürütülmekte Olan ya da Yapılması Hedeflenen ve/veya Düşünülen Projeler</u>	10
<u>Yürütülen</u>	101
<u>Düşünülen</u>	11
3.4. <u>İlçenin Hedefleri</u>	11
3.5. <u>Bölge ve Ülke Kalkınması için Gelişme Alanları Hakkında İlçe Görüşleri</u>	112
<u>İlçe</u>	112
<u>Türkiye</u>	112
4. BEBKA PROJE ÇALIŞMALARI	112
5. KAYNAKLAR	122

1.GENEL GÖRÜNÜM

1.1. COĞRAFYA VE İKLİM

Han ilçesi, Eskişehir ilinin güneyinde, Afyon sınırında yer alır. Yüzölçümü açısından, Eskişehir ilinin en küçük ikinci ilçesidir.

Yüzölçümü (km²)

	Eskişehir	Han	İlçenin İl Yüzölçümü İçindeki Oranı (%)
Alan (göl dahil)	13902,03	249,57	1,79
Alan (göl hariç)	13841,82	249,57	1,80

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu

İlçe merkezi düz bir arazi üzerine kurulmuştur. İlçe sınırları içinde yer alan dağlar, kuzeyden güneye doğru sıralanmakta olup, çoğunlukla Küçük Türkmen Dağları'nın uzantısı şeklindedir. Göktepe (1780) ve Büyük Tepe (1657) ilçedeki en yüksek tepelerdir.

İlçede karasal iklim hâkimdir. Yayla olarak da kullanılan ilçede yazlar serin, kışlar soğuk ve uzundur ve kış aylarında don olaylarına sık rastlanır. İlkbahar ve sonbahar aylarında yağışlar yağmur şeklindedir. Çok sık olmamakla birlikte, ilkbaharda ve sonbaharda da kar yağışlarının gözlemlendiği olmuştur.

Doğal bitki örtüsü, çoğunlukla bozkır ve ormanlardan oluşmaktadır. Orman arazilerde çam ve meşe ağaçları başta olmak üzere makilere (sürekli yeşil görünen ağaççık-çalılıklar) ve psödomakilere (maki benzeri çalılıklar) rastlanmaktadır. Ormanlar Han ilçesinin güney, batı ve kuzeybatısında yer almakta ve ilçenin %42'sini kaplamaktadır. Geçmişte bu bölge "Yeşil Vadi" olarak anılmaktadır. Günümüzde ormanlar ilçe merkezinden uzaklaşmış ve bu durum yağış rejimine ve dolayısıyla toprak verimliliğine olumsuz olarak yansımıştır.

1.1. İdari Yapı

Han ilçesinin 11 köyü ve 4 mahallesi bulunmaktadır. Köyleri Ağlarca Köyü, Akhisar Köyü, Akdere Köyü, Başara Köyü, Büyükkayı Köyü, Gökçekuyu Köyü, Gökçeyayla Köyü, İskankuyu Köyü, Hankaraağaç Köyü, Peçene Köyü ve Yazılıkaya Köyü'dür.

Mahalleleri ise Erten Mahallesi, Hacılar Mahallesi, Hüsrevpaşa Mahallesi ve Tepe Mahallesi'dir.

1.1. Tarih

Han ilçesi Milattan Önceki dönemde Frigler başta olmak üzere birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir yerleşim yeridir. İlçede bulunan yer altı şehrinde, Selçuklu sanat eserlerine rastlanmaktadır. Kanuni Sultan Süleyman devrine 1530 tarihli, Mühimme Defterinde Han, Han-Barçın Oynaş Kazası olarak yer almaktadır. Han ilçesi, buraya 1631 Yılında Sadrazam Hüsrev Paşa Han'ının yapılmasıyla birlikte Han adıyla daha sık anılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet döneminde ise, en başta köy olarak Afyon'a bağlı olan Han (Hüsrev Paşa Hanı Köyü), 1963 yılında Eskişehir'in Çifteler ilçesine bağlanmıştır. 1967 yılında belde olan Han'da belediye teşkilatı kurulmuş ve 1990 yılında Han, ilçe statüsüne kavuşmuştur.

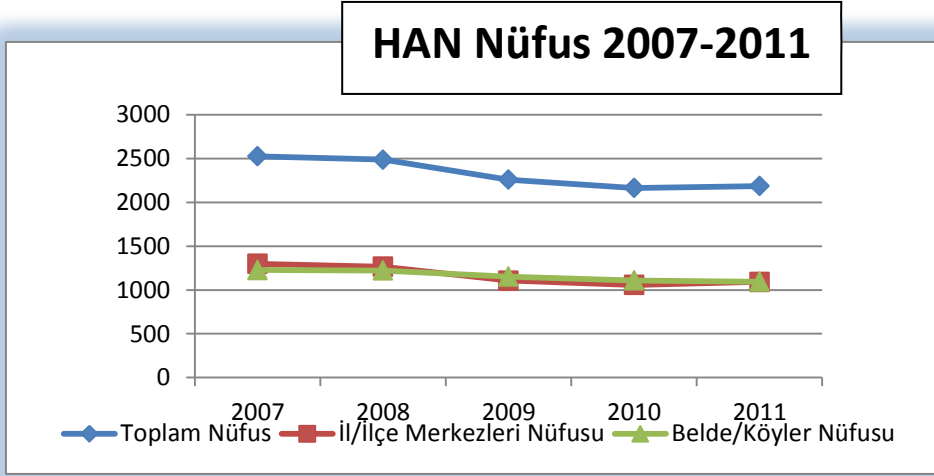
1.2. Nüfus

Han'da 2011 yılı sonu itibariyle 2.187 kişi yaşamaktadır. Nüfusun %49,29'unu (1078) kadın nüfus, %50,71'ini (1109) erkek nüfus oluşturmaktadır. Yıllar itibariyle incelendiğinde, Han'ın hem ilçe merkezindeki hem de köylerindeki nüfusun azalma eğiliminde olduğu gözlenmektedir.

Tablo 1- Han Nüfusu 2007-2011

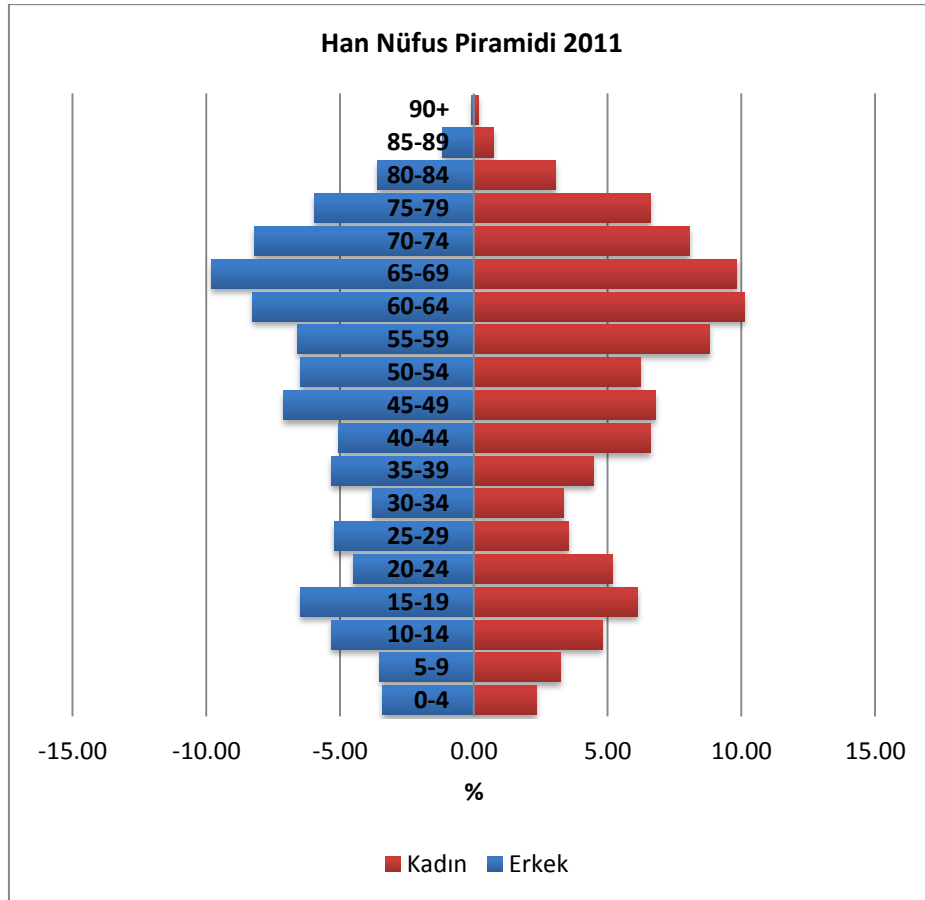
	Toplam nüfus	İl/ilçe merkezleri nüfusu	Belde/köyler nüfusu
2007	2 526	1 298	1 228
2008	2 488	1 266	1 222
2009	2 260	1 107	1 153
2010	2 165	1 057	1 108
2011	2 187	1 093	1 094

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu- ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi)

Grafik 1: Han Nüfus 2007-2011

İlçe nüfusunun ortanca yaşı 51,5'tir ve buna göre Han ilçesi ilin en yaşlı ilçesidir. İlçenin bu kadar yaşlı olmasındaki temel nedenin, özellikle genç nüfusun iş ve sosyal yaşam olanaklarına daha kolay ulaşabilmek için ilçeden göçmeyi tercih etmelerinin olduğu saptanmıştır.

Grafik 1- Han Nüfus Piramidi 2011

1.2. Sosyal Yapı

1.2.1. Eğitim

2011 yılı Han ilçe merkezi ve köylerindeki okuryazarlık oranlarına bakıldığında, okuma yazma bilmeyen 265 kişinin 216'sının (%81,5) kadınlardan oluştuğu ve kadın ve erkek okuryazarlık oranlarında dikkat çekici bir farklılık bulunduğu görülmektedir..

Okuryazarlık Oranları 2011

	(%)
Okuryazarlık Oranı	96,92
Kadın Okuryazarlık Oranı	79,45
Erkek Okuryazarlık Oranı	95,40

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu- ADNKS

İlçedeki örgün eğitim kurumları incelendiğinde de özellikle, ortaöğretim düzeyindeki derslik sıkıntısı göze çarpmaktadır.

Okul/Kurum Sayısı	3
Derslik Sayısı	29
Öğrenci Sayısı	183
Öğretmen Sayısı	16

Kaynak:Han Milli Eğitim Müdürlüğü (<http://han.meb.gov.tr/>) Erişim tarihi: 26.11.2012 Şube Müdürü Fatih ? ile Telefon Görüşmesi: 26.11.2012

İlköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı	9
Ortaöğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı	2
Mesleki ve teknik eğitimde derslik başına düşen öğrenci sayısı	0

Kaynak: Han Milli Eğitim Müdürlüğü (<http://han.meb.gov.tr/>) Erişim tarihi: 26.11.2012

1.2.2. Sağlık

Sağlık hizmetlerine erişim açısından incelendiğinde, Han ilçesinde hastanenin bulunmadığı, ilçe halkının sağlık hizmetlerine il merkezinde, Çifteler ilçesinde ya da Han'da yer alan Toplum Sağlığı Merkezi'nde ulaştığı görülmektedir. 2012 yılı Kasım ayı itibariyle, Toplum Sağlığı Merkezi'nde 2 hekim ve 2 ebe görev yapmaktadır.

2. EKONOMİK GÖRÜNÜM

2.1. Genel

Han ilçesi Eskişehir merkeze 105 km, Çifteler'e 33 km ve Afyon'a 78 km uzaklıktadır. İlçe halkı bu nedenle bu üç yerleşim merkeziyle yoğun ilişki halindedir. Eğitim, sağlık, bankacılık, ticaret, alışveriş ve birtakım resmi işlemlerin yürütülmesi için ilçe halkı Çifteler ve Eskişehir merkeze gitmeyi tercih etmektedir. Ayrıca ilçenin şimdiye kadar yoğun göç verdiği İstanbul ile de ilişkisi sürmekte ve göç edenlerin bir kısmı ilçeyi yaz aylarında yayla olarak kullanmaktadır.

İlçede trafik tescil büro amirliği bulunmadığından, ilçedeki kayıtlı araçlarla ilgili resmi bilgi bulunmamaktadır. İlçe ekonomisinde öne çıkan sektör tarım ve hayvancılıktır.

2.2. Tarım ve Hayvancılık

İlçenin tarım ve hayvancılıkla ilgili en önemli gelir kaynağının sırasıyla küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, büyükbaş hayvan yetiştiriciliği, tarla bitkileri, arıcılık ve meyvecilik olduğu söylenebilir. Küçükbaş hayvancılık genellikle damızlık ve et üretimi, büyükbaş hayvancılıksa et ve süt üretimi için yapılmaktadır. Tarla bitkileri olarak arpa, buğday ve nohut, meyve olarak ise ceviz ve elma yetiştirilmektedir. İklim koşulları örtü altı tarım yapmaya elverişli değildir.

İlçede yetiştirilen tarım ürünleri Çifteler, Eskişehir merkez ve Afyon'da pazarlanmaktadır. Hayvancılık ürünleri ise, Çifteler, Eskişehir ve Afyon'a ek olarak Kütahya ve Bursa'ya da gönderilmektedir.

Seçilmiş Tarım Ürünlerinin Üretimi

Tahıllar 2011

Ürün adı	Ekilen alan (dekar)	Üretim(ton)
Buğday	33 579	8 305
Arpa	2 818	739
Yonca	240	235
Toplam Tahıllar	37 751	9 806

Sebzeler 2011

Ürün adı	Üretim (ton)
Domates (Sofralık)	23
Fasulye (Taze)	10

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu

Sebze üretimine, örtüaltı üretimi de dahildir (açıkta sebze+örtüaltı)

Meyveler 2011

Ürün adı	Toplu meyveliklerin alanı(dekar)	Üretim(ton)
Elma (Golden)	35	35
Elma (Starking)	26	22
Ceviz	212	15
Kiraz	18	8

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu

Büyükbaş Hayvancılık 2011

Hayvan Adı	Toplam (baş)	Yetişkin (baş)	Genç-Yavru (baş)	Sağılan hayvan sayısı (baş)	Süt (Ton)
Sığır (Kültür)	723	224	947	401	1600,31
Sığır(Melez)	179	102	281	112	291,25
Sığır(Yerli)	269	31	300	187	254,54

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu

Küçükbaş Hayvancılık 2011

Hayvan Adı	Toplam (baş)	Yetişkin (baş)	Genç-Yavru (baş)	Sağılan hayvan sayısı (baş)	Süt (Ton)
Koyun (Yerli)	5 900	836	6 736	2 900	208,786
Keçi(Kıl)	2 162	439	2 601	845	80,237

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu

Arıcılık 2011

Arıcılık köy sayısı	Yeni kovan sayısı	Eski kovan sayısı	Toplam kovan	Bal üretimi (ton)	Balmumu üretimi (ton)
8	155	0	155	3,875	0,016

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu

2.3. Çevre

İlçede doğalgaz bulunmamaktadır ve atıklarla ilgili birtakım altyapı eksiklikleri vardır. Bunun yanında ilçenin büyük bölümünün sit alanı içinde olması, birtakım altyapısal değişikliklerin daha zor gerçekleşmesine neden olmaktadır. İlçenin bol rüzgâr alan bir arazide yer alması, yenilenebilir enerji potansiyelinin varlığını göstermektedir. İlçede kanalizasyon bulunmamaktadır.

2.4. Turizm

Frigler'den bugüne uzanan bir tarihi atmosferi soluyan Han'da çok önemli turistik değerler bulunmaktadır. Çalışmalar sonucunda, bugünkü ilçe merkezinde yer altı şehri niteliğinde kayalıkların oyulmasıyla yapılmış gömülere rastlanmıştır. Burada yer alan odalarda arcosoliumlu sandukalar, tavanlarında rozet ve motifler bulunmaktadır. 1992 yılından bu yana yürütülen kazı faaliyetlerine, 2004 yılından itibaren Anadolu Üniversitesi danışmanlık etmektedir.

Ayrıca ilçe sınırlarında yer alan Yazılıkaya Frig Vadisi, Arkeolojik Sit Alanı konumundadır. Yazılıkaya Frig Vadisi, Prehistorik Çağlardan günümüze kadar bir yaşam merkezi olmuştur. Vadi'nin tarininin Paleolitik Çağ'a kadar uzandığı görülmektedir. Frigler'e dini merkez olmuş Antik Yazılıkaya Kenti, Han'a bağlı Yazılıkaya Köyü'nde bulunmaktadır. Burada Hitit ve Frig uygarlıklarına ait kale duvarları, kaya kabartmaları, kaya anıtları, su sarnıçları, karlıklar, kaya mezarları ve antik yollar bulunmaktadır. Yine aynı bölgede, Yazılıkaya (Midas Anıtı) diye bilinen, 17.00 m. yüksekliğinde ve 16.50 m. genişliğinde, M.Ö. 6. yy. ilk çeyreğinde yapıldığı tahmin edilen oldukça görkemli bir anıt bulunmaktadır. Ayrıca Bitmemiş Anıt, Bitkisel Motifli Anıt (Sümbüllü Anıt-Damalı Anıt), Küçük Yazılıkaya (Arezastis) Anıtı, Anıtsal Frig Kaya Mezarı gibi birçok tarihi yapı, ilçe sınırlarında yer almaktadır. Dünya Kültürel ve Doğal Mirası listesine girmeye aday olan bu bölge, birçok yerli ve yabancı turistini ilgisini çekmektedir.

Han'da bulunan Hüsrev Paşa Camii, 17. Yüzyıl'da IV. Murat'ın vezirlerinden Hüsrev Paşa tarafından büyük olasılıkla Bizans dönemine ait bir kilisenin restorasyonu yoluyla yaptırılmıştır. Han Hamamı (Hüsrev Paşa Hamamı) ile birlikte bu cami, Han'da ziyaret edilecek önemli eserlerdendir. Ayrıca Han'a bağlı Ağlarca, Başara ve Yazılıkaya köylerinde ayrıca Osmanlı dönemine ait tarihi camiler bulunmaktadır.

Han'da bulunan Osmanlı Evi'nin restorasyonu ve Han İlçe Merkezi'ndeki Han Yer altı Şehri'nin girişinin üstünün kapatılarak koruma altına alınması Han'ın zengin turizm potansiyelinin korunup, işlevsel hale getirilmesi için önem arz etmektedir.

Han'da turizmin gelişebilmesi için en önemli koşullardan, Han'a şehir merkezinden ulaşım olanaklarının artırılmasıdır. Ayrıca bölge halkının turizm konusunda bilinçlenmesi de önem arz etmektedir. BEBKA desteğiyle ilçede 2011-2012 yılları arasında yürütülen "Yöreyi Tanıtan Turistik Ürünlerle Han Kadınının Ekonomiye Kazandırılması" projesinde kapsamında 19 kadına el işi ve hediyelik eşya yapma eğitimi verilmiş ve bu ürünlerin pazarlanabileceği bir satış yeri açılmıştır.

3. İLÇE GÖRÜŞLERİ

3.1. İlçedeki Potansiyellerle İlgili İlçenin Görüşleri

1. İlçedeki turizm potansiyelinin etkin bir biçimde kullanılması gerektiği konusunda genel kanının oluştuğu gözlenmiştir.
2. Turizmle ilgili bilinç düzeyinin gelişmesi ve hizmet sektöründe istihdam yaratabilecek alanların oluşması, ilçedeki göç ve istihdam problemlerini çözmeye etkili olacaktır.
3. İlçedeki yeraltı şehri kazılarının bitirilerek, ilçenin var olan tarihi ve turistik değerinin net biçimde ortaya konması gerekmektedir.
4. İlçede tarımın daha verimli yapılabilmesi için toplulaştırma çalışmalarının yapılması gerektiği düşünülmektedir.
5. İlçede rüzgâr ve güneş enerjisi potansiyelinin ortaya çıkarılması ve uygun olduğu takdirde ilçe sınırları içinde yenilenebilir enerji üretiminin yapılması gerektiği düşünülmektedir.
6. İlçeyi birçok kişi yazın yayla olarak kullanmaktadır. Bu kişilerin ilçede sürekli ikamet etmesi için gerekli olan sosyal ve fiziksel imkanlar sağlanmalıdır.

3.2. İlçeye Özgü İhtiyaçlar ve Sorunlar

1. İlçenin turizm potansiyeli etkin kullanılmamaktadır.
2. Turizmin gelişebilmesi için yeme-içme, konaklama ve diğer alternatif faaliyet alanlarında hizmet veren işletmelere ihtiyaç duyulmaktadır.
3. İlçenin ulaşım problemi bulunmaktadır. Seyitgazi-Han arasındaki yolun yapılması, ilçenin merkeze erişimini kolaylaştıracaktır.
4. İlçenin nüfusu gün geçtikçe azalmakta ve ilçede yaşayan gençler büyük şehirlere göçmek istemektedir. Gençler için istihdam olanaklarının yaratılması gerekmektedir.
5. İlçede birçok yerin sit alanı olması, yapılacak birçok yeniliğe engel teşkil etmektedir. Kazı ve araştırma çalışmalarının ivedilikle sonuçlanması gerekmektedir.

3.3. İlçede Yürütülmekte Olan ya da Yapılması Hedeflenen ve/veya Düşünülen Projeler

Yürütülen

1. Yeraltı şehri kazıları 2004 yılından bu yana Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi, Yrd. Doç. Dr. A. Oğuz Alp danışmanlığında yürütülmektedir.
2. Bölgenin ulaşımını iyileştirmek için köy yolu ve ana merkezlere erişim sağlayan yolların yapımı ve modernizasyonu sürmektedir.
3. Yazılıkaya ve çevresinin çevre düzenlemesi ve restorasyonu devam etmektedir.

Düşünülen

1. Bölgedeki turizm gelirlerini artırmaya dönük, turistlerin yeme-içme ve konaklama ihtiyaçlarına da cevap verebilecek yatırımların gerekli olduğu düşünülmektedir.
2. Rüzgar enerjisinden yenilenebilir enerji üretimi potansiyel bir proje olarak görülmektedir.
3. İmar planının tamamlanması ve kanalizasyon gibi altyapı olanaklarının oluşturulması ilçenin öncelikli ihtiyaçları arasındadır.
4. Seyitgazi-Han arasındaki otoyolun tamamlanması gerekmektedir.

3.4. İlçenin Hedefleri

1. Nüfus artışı ve göçün önlenmesi,
2. Turizm potansiyelinin açığa çıkarılması ve etkin kullanılması,
3. Altyapı sorununun çözülmesi
4. Tarımda toplulaştırmanın yapılması
5. Ulaşım probleminin çözülmesi ve Altıntaş havaalanına bağlantı sağlanması.

3.5. Bölge ve Ülke Kalkınması için Gelişme Alanları Hakkında İlçe Görüşleri

İlçe

1. İlçe için en önemli gelişme alanlarının turizm ve kırsal kalkınma olacağı belirtilmektedir.
2. Turizm ve kırsal kalkınmayı takip eden gelişme alanı ise, ulaştırma ve lojistiğin geliştirilerek, ilçenin erişilebilirliğinin artırılmasıdır.
3. Altyapı ile ilgili sorunların gündeme alınarak çözülmeye başlanması bir diğer önemli görülen gelişme alanıdır.
4. Sosyal politika alanında özellikle yaşlı nüfusun iyi yaşam olanaklarına kavuşturulmasına dönük önlemler alınması ve sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaşması önemli görülen bir başka gelişme eksenidir.
5. Altyapı sorunlarının çözülmesiyle birlikte daha temiz bir çevre ve yenilenebilir enerji üretimine dönük yatırımlar ile yeşim büyümenin sağlanacağı düşünülmektedir.

Türkiye

1. İlçede yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan sonuçlara göre, ilçenin Türkiye için öngördüğü gelişme alanlarının başında kırsal kalkınma gelmektedir.
2. Kırsal kalkınmayı takip eden gelişme alanları ise bilgi toplumunun oluşturulması ve sanayi politikasının güçlendirilmesidir.
3. Dezavantajlı grupları içeren etkin bir sosyal politikanın yürütülmesi, dış ticaret yapısının dönüşümü ve ihracatın artırılması kadar önemli görülen bir gelişme eksenidir.
4. Makroekonomi politikalarının istikrarlı bir yönetim içinde yürütülmesi ilçenin geliştirdiği Türkiye vizyonu için oldukça önemlidir.
5. Sağlık ve tarım ülke için önemli görülen diğer gelişme eksenleridir.

4. BEBKA PROJE ÇALIŞMALARI

Han ilçesi, Han Belediyesi tarafından 2010 yılında Proje Teklif Çağrısı Sanayi ve Turizmde Rekabet Gücünün Artırılması Mali Destek Programı kapsamında BEBKA'ya sunulan "Yöreyi

Tanıtın Turistik Ürünlerle Han Kadınının Ekonomiye Kazandırılması” projesi destek almaya hak kazanmış ve 2012 yılında tamamlanmıştır.

5. KAYNAKLAR

1. Han Kaymakamı Web Sitesi: <http://www.han.gov.tr>
2. 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Eskişehir Saha Çalışmaları ve Fizibilite Raporu, Eskişehir Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü
3. Han Kaymakamı ve Kaymakamıba bağlı ilçe müdürlükleri ve Han Belediyesi ile 12.09.2012 tarihinde yapılan görüşmeler.